

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Поясок Тамари Борисівни, на дисертаційне дослідження БАБКІНА ВЛАДИСЛАВА ВОЛОДИМИРОВИЧА «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук засобами проєктних методів навчання», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Ступінь актуальності обраної теми. Обґрунтованість актуальності дисертаційного дослідження підкреслюється результатами глибоких наукових розвідок у контексті концептуальних засад професійної освіти та рядом чинників. По-перше, підвищений попит вступників на спеціальність «Комп'ютерні науки». Це підтверджується даними МОН України, згідно яких зазначена спеціальність входить до ТОП-5 спеціальностей, які обирають абітурієнти університетів в останні роки. По-друге, інформаційно-аналітична діяльність є однією із значущих для сучасних фахівців інформаційних технологій, оскільки дозволяє знаходити, оброблювати, перетворювати, аналізувати, інтерпретувати та поширювати інформацію. Тому сформованість інформаційно-аналітичної компетентності розглядається як запорука відповідної діяльності, оскільки вона забезпечує спроможність отримання максимальної користі від інформації, правильне розуміння та оцінку ситуації, бачення її у перспективі.

Питання формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук є надзвичайно актуальним і з точки зору якості підготовки у закладах вищої освіти, оскільки об'єктивною є потреба вдосконалення фахової підготовки майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук.

Досліджувана автором тематика спрямована на формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук як агентів змін, професійна діяльність яких спрямована на підготовку сучасних конкурентоспроможних фахівців для вітчизняного та міжнародного ринків праці.

Хоча проблематиці професійної підготовки майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук присвячена низка наукових праць вітчизняних та закордонних учених, проте ряд її аспектів досі залишаються малодослідженими, серед яких питання щодо формування інформаційно-аналітичної компетентності засобами проєктних методів навчання.

Актуальність теми також підтверджується довідками про впровадження результатів дослідження у закладах вищої освіти, а саме: ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Державного університету телекомунікацій, Сумського державного педагогічного університету імені

А.С.Макаренка, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (с. 28 дисертації).

Дисертаційне дослідження здійснено відповідно до плану науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання і кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля у межах комплексних наукових тем: «Модернізація професійнопедагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287) і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0717U004331). Тему затверджено Вченою радою Університету імені Альфреда Нобеля (протокол № 4 від 29.05.2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз тексту дисертаційного дослідження та змісту публікацій Бабкіна В. В. дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Вивчення джерельної бази (310 найменувань, з яких 17 іноземною мовою), яке здійснив аспірант, дали змогу достатньо переконливо висвітлити педагогічний, соціальний та технологічний аспекти досліджуваної проблеми та розкрити наукові підходи до змісту сукупності понять «інформаційно-аналітична компетентність бакалаврів комп'ютерних наук» (с. 62-63 дисертації), «формування «інформаційно-аналітичної компетентності бакалаврів комп'ютерних наук» (с. 63-64 дисертації), «педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності бакалаврів комп'ютерних наук» (с. 127 дисертації) та уточнити структуру інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів (с. 67 дисертації). Під час опрацювання наукових джерел здобувач продемонстрував високий рівень наукової компетентності, ерудиції, належну наукову та професійну етичність при аналізі поглядів вітчизняних та закордонних науковців.

Автором дисертаційної роботи використано загальнонаукові і спеціальні методи досліджень: *аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння* історико-педагогічної та сучасної наукової літератури для розкриття суті категорії «інформаційно-аналітична компетентність бакалаврів комп'ютерних наук», обґрунтування та розроблення педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук та критеріїв їхньої ефективності; *контент-аналіз* нормативно-правових документів, освітньо-професійних програм для встановлення наявної системи професійної підготовки майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук та усвідомлення шляхів її покращення; *проектування та моделювання* для визначення логіки дослідження та розробки структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук засобами проектних методів навчання; *емпіричні – діагностичні* (анкетування, бесіди, тестування, вивчення продуктів освітньої

діяльності студентів), *обсерваційні* (пряме та опосередковане педагогічне спостереження, рефлексія дослідницької діяльності) для виявлення рівня сформованості в майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук інформаційно-аналітичної компетентності), *констатувальний та формувальний експерименти* для перевірки ефективності авторських педагогічних умов; *методи математичної статистики* (критерії Пірсона χ^2 , Фішера φ , Крускала Уоліса) для обробки, кількісного й якісного аналізу та презентації результатів експерименту (с. 26 дисертації).

Завдяки застосуванню комплексу таких методів пану Бабкіну вдалося забезпечити реалізацію мети дослідження та розв'язання визначених завдань, що дало змогу зробити науково обґрунтовані висновки.

Підтвердженням цього є практичне використання отриманих результатів та висновків, зроблених у дисертаційному дослідженні, та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти науково-методичного забезпечення формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук засобами проєктних методів навчання.

Вірогідність наукових положень, які наведені в дисертаційній роботі, обумовлені доволі грамотною постановкою та комплексним підходом до вирішення завдань дослідження. Методологічно обґрунтовані вихідні положення роботи, які підтверджуються практичними результатами і забезпечуються коректним опрацюванням отриманих експериментальних даних, їх кількісним і якісним аналізом, що надає отриманим науковим результатам роботи необхідної переконливості та практичної цінності.

До експерименту було залучено сумарно 312 здобувачів освіти спеціальності «Комп'ютерні науки» ОС «Бакалавр» та відповідно утворено дві групи: експериментальна (Ге) група (143 особи) та контрольна (Гк) група (169 осіб) (с. 93 дисертації).

Педагогічний експеримент проведено протягом 2018-2021 навчальних років, його результати оприлюднено та обговорено на 10 міжнародних та 4 всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях (с. 29 дисертації).

Результати дисертаційної роботи з необхідною повнотою відображено у 16 наукових працях (13 одноосібних), а саме: 6 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному виданні, 1 – у виданні, що індексується в наукометричній базі Scopus, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (с. 29 - 30 дисертації).

Детальне ознайомлення зі змістом публікацій Бабкіна В. В. свідчить про повноту викладення основних результатів дисертації, які одержав здобувач, у міжнародних та вітчизняних наукових фахових виданнях, що відповідає п.12 «Порядку присудження наукових ступенів».

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи пана Владислава визначається тим, що вперше: науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування інформаційно-

аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук: формування мотивації до інформаційно-аналітичної діяльності як чинника професійного становлення та кар'єрного зростання майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук; збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією, спрямованою на опанування студентами системи знань про сутність інформаційно-аналітичної діяльності та набуття ними вмінь і навичок щодо її практичної реалізації; урізноманітнення процесу професійної підготовки студентів засобами проектних методів навчання, виділено етапи реалізації педагогічних умов (мотиваційний, практичний, рефлексивний), у межах яких подано відповідні форми, засоби (діагностичні психолого-педагогічні методики, навчально-методичні матеріали, цифрові ресурси та сервіси) та проектні методи навчання (за видом діяльності, за предметними напрямками, за кількістю учасників, за терміном виконання) для формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів, у тому числі при змішаному навчанні; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: терміни «інформаційно-аналітична компетентність бакалаврів комп'ютерних наук», «формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук», «педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук»; структуру інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук (мотиваційний, знанневий, технологічний, рефлексивний і творчий компоненти), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, рефлексивно-оцінний та креативний) і показники (репродуктивний, достатній, просунутий) сформованості інформаційно-аналітичної компетентності; *набули подальшого розвитку* форми, засоби та проектні методи навчання задля формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук (с. 27 дисертації).

Звертає на себе увагу **практичне значення** одержаних результатів дослідження, яке полягає в їхній достатній готовності до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, що здійснюють професійну підготовку студентів спеціальності «Комп'ютерні науки». Зокрема, оновлено зміст навчальних дисциплін: «Вступ до фаху», «Іноземна мова», «Інформатика», «Основи програмування», «Мережеві технології та безпека (кібербезпека)», «Основи психології та педагогіки», «Соціологія» темами про інформаційно-аналітичну компетентність у діяльності бакалаврів і магістрів комп'ютерних наук; розроблено дисципліну за вибором «Інформаційно-аналітичні системи та технології», метою якої є формування у студентів комплексу теоретичних знань і практичних навичок реалізації інформаційно-аналітичної діяльності; урізноманітнено форми реалізації педагогічних умов (лекція, практичне, індивідуальне заняття (різні види); консультація; самостійна робота; науково-дослідна робота студентів; позааудиторні заходи (у т. ч. робота університетського студентського центру «Інфо-аналітика»), проектні методи навчання; підібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для

визначення рівня сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях. Структура дисертації є логічною та складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, ґрунтовних загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

У першому розділі дисертації – «Теоретико-методичні засади проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук» - паном Бабкіним на підставі вивчення історико-педагогічної та сучасної наукової літератури здійснено аналіз сутності і структури інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук. Подано діагностику реального стану сформованості зазначеної компетентності у студентів (с. 31-122 дисертації).

Дослідником окреслено значущість інформаційно-аналітичної компетентності, що уможливорює наступне: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність приймати обґрунтовані рішення тощо. Автором встановлено, що проєктні методи навчання є однією з інноваційних технологій, яка об'єднує теорію та її практичне застосування задля вирішення життєвих і професійних завдань.

У дисертації подано авторське тлумачення інформаційно-аналітичної компетентності бакалаврів комп'ютерних наук як інтегративної якості особистості, що характеризує цілеспрямований та ефективний пошук, аналіз, систематизацію, оброблення, використання та інтерпретацію різноаспектної інформації, інтелектуальний аналіз даних для отримання нового знання та оперативного забезпечення процесу прийняття своєчасних і обґрунтованих рішень, характерних для діяльності в інформаційному суспільстві (с. 62-63 дисертації). Також дослідником подана структура інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук, яка містить наступні компоненти: мотиваційний, знаннєвий, технологічний, рефлексивний і творчий (с. 67 дисертації). Орієнтуючись на структуру інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук, пан Бабкін виділив критерії її сформованості (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, рефлексивно-оцінний та креативний) (с.101-105 дисертації).

У другому розділі – «Наукове обґрунтування та практичне розроблення педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук» – Владиславом Володимировичем науково обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної

компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук (с. 123- 215 дисертації), а також розроблено структурно-функціональну модель їх реалізації (с. 133 дисертації) з метою формалізування уявлення про формування досліджуваної компетентності як цілісного процесу, осмислення його мети й завдань, окреслення напрямів вирішення цих завдань. Наукового обґрунтування, з використанням методу експертного оцінювання, знайшли наступні педагогічні умови: формування мотивації до інформаційно-аналітичної діяльності як чинника професійного становлення та кар'єрного зростання майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук; збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією, спрямованою на опанування студентами системи знань про сутність інформаційно-аналітичної діяльності та набуття ними вмінь і навичок щодо її практичної реалізації; урізноманітнення процесу професійної підготовки студентів засобами проєктних методів навчання (с. 138-153 дисертації).

Заслуговує схвалення те, що автором подано реалізацію педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів за трьома етапами: мотиваційним, практичним, рефлексивним, у межах кожного з яких представлено зміст навчальних дисциплін, позааудиторної діяльності (студентський науковий гурток, університетський студентський центр «Інфоаналітика»), що сприяє формуванню інформаційно-аналітичної компетентності студентів (с. 156-187 дисертації).

Нам імпонує залучення бакалаврів до діяльності університетського студентського центру «Інфоаналітика», метою якого є формування якісних рішень й актуальних практик у галузі інформаційних технологій, підготовка студентів до участі у Всеукраїнських і Міжнародних конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах тощо.

Із метою встановлення статистичної значущості різниці між рівнями сформованості інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів було проведено педагогічний експеримент з використанням статистичних методів, який показав, що більшість студентів мають високий та середній рівні інформаційно-аналітичної компетентності. Автором було доведено, що контрольна та експериментальна групи за своїми показниками достовірно відрізняються; зміни, що характеризують експериментальну групу, є статистично значущими порівняно з констатувальним експериментом (с. 189-210). Паном Бабкіним було також здійснено SWOT-аналіз результатів впровадження педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів, що дало можливість окреслити сильні та слабкі характеристики майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук, можливості та загрози університетського середовища (с. 210-212 дисертації).

Висновки до обох розділів дисертації є достатньо обґрунтованими. Загальні висновки відповідають завданням виконаного дослідження, а також окреслюють перспективи подальшої наукової роботи (с. 217-221 дисертації). Представлені в дисертації таблиці (31), рисунки (22), додатки (12)

розкривають і уточнюють викладений матеріал і підтверджують достовірність даних констатувального й формувального етапів педагогічного експерименту. Зазначене дає підстави стверджувати, що Бабкін В. В. володіє вміннями аналізувати й синтезувати науковий і емпіричний матеріал.

Обсяг представлених результатів наукової роботи, друкованих робіт, їх якість і повнота є переконливим свідченням наукової активності у напрямі пошуку шляхів модернізації освітнього процесу закладів вищої освіти та відповідають вимогам МОН України до оприлюднення основного змісту дисертації доктора філософії.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків. Дослідження має теоретичне і практичне значення, його результати можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих дисертантом результатів, вважаємо за необхідне зазначити окремі дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи.

1. Із тексту дисертації незрозуміло, у чому полягає специфіка інформаційно-аналітичної компетентності фахівців комп'ютерних наук у порівнянні з іншими спорідненими спеціальностями: «Інженерія програмного забезпечення», «Комп'ютерна інженерія», «Системний аналіз», «Кібербезпека».

2. У дисертації зазначено, що інформатична компетентність є відкритою системою, на розвиток і функціонування якої впливає комплекс зовнішніх і внутрішніх чинників. Потребує пояснення, які саме чинники автор має на увазі.

3. Варто уточнити, як саме попередньо проведене опитування викладачів, студентів і фахівців ІТ вплинуло на розроблення авторських педагогічних умов. Що саме вдалося врахувати?

4. На нашу думку, доцільно було б пояснити, чи є уніфікованими вимоги до організації проєктної діяльності у навчанні.

5. Потребує уточнення, як саме відбувався розподіл між етапами впровадження педагогічних умов для тих студентів, які недостатньо сумлінно ставляться до освітнього процесу, особливо в умовах соціального дистанціювання.

Загальні висновки.

Проте висловлені побажання, у цілому, носять дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження, безсумнівно, містить значні наукові доробки, нові, раніше не захищені наукові положення. Результати дослідження є раціональними для розв'язання питання професійної підготовки майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук.

Дисертація Бабкіна Владислава Володимировича «Формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів

комп'ютерних наук засобами проектних методів навчання» є завершеним самостійним дослідженням, яке за науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною і практичною значущістю отриманих результатів відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 року № 167. Це дає підстави для присудження Бабкіну Владиславу Володимировичу наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету права, гуманітарних і
соціальних наук Кременчуцького
національного університету імені
Михайла Остроградського

Т. Б. Поясок

